

## Vragen van deelnemers, webinar GLB-pilots 7 juli 2020

### Vragen in plenaire sessie

*1. Servaas Damen: Eén van de doelstellingen van het GLB is ook dat de administratieve lasten omlaag gaan. Wordt daar in de pilots ook mee geëxperimenteerd?*

**Antwoord:**

Het is lastig om met deze doelstelling te experimenteren, omdat de collectieven in de pilots een groot deel van de taken uitvoeren die straks bij RVO en NVWA liggen. Wel gaan we bij elke pilotmaatregel na of hij eenvoudig te controleren en monitoren is (bijv. met satellieten of vanuit bestaande administraties) en is er in de veenweidepilot een handige registratie-app ontwikkeld, zodat de ecoregeling straks geen maatregelen bevat die extra lasten opleveren.

*2. Willem Jan Sanders: Binnen de 5 thema's zitten water en bodem, dat zijn ook de thema's die in DAW aan de orde zijn. Versterkt dit elkaar of wordt er (nog te veel) naast elkaar gewerkt aan deze zelfde doelen? Ook binnen geldt een lange lijst maatregelen, kan de deelnemende boer zowel via de lijn GLB als via de lijn DAW maatregelen nemen?*

**Antwoord:**

Het is zeker de bedoeling dat die elkaar versterken, aangezien DAW ook onder het GLB valt, en ze dezelfde doelen nastreven. De zogeheten BOOT-lijst van het DAW bevat op dit moment drie typen maatregelen: planvorming, investeringen en bedrijfsmaatregelen. Bij de laatste gaat het vaak om vormen van 'goede landbouwpraktijk' die via voorlichting en demonstratie worden gestimuleerd, en wordt er lang niet altijd betaald voor de maatregel als zodanig. Sommige van de (bovenwettelijke) maatregelen zijn in de pilots overgenomen als betaalde maatregel (op basis van de kosten daarvan). Aangezien het DAW-geld ook voor een groot deel Europees geld is (maar dan uit de tweede pijler, het POP3) en dubbelbetaling niet is toegestaan, zal straks een keuze nodig zijn langs welk spoor de maatregelen worden betaald: uit de ecoregeling (pijler 1) of uit pijler 2 (voorlichting en demonstratie en/of ANLb). Waar het gaat om investeringen: de pilots kunnen geen investeringen belonen.

Net als nu, zullen ook in de toekomst investeringen vanuit de tweede pijler worden gesubsidieerd. Wel wordt er gezocht naar sterkere koppelingen tussen ecoregeling, ANLb en investeringen.

*3. Richard de Graaf: Ik heb een vraag over het puntensysteem en hoe we hierin bv het waterschap, agrarische natuurverenigingen en provincie en gemeente kunnen betrekken.*

**Antwoord:**

De ecoregeling is een landelijke regeling, maar het maatregelenmenu en de puntentoekenning kunnen regionaal worden afgestemd. Het zou het goed zijn om daarbij alle relevante gebiedspartijen te betrekken. Sommige pilots hebben dat nu ook al zo gedaan.

4. *Jacomijn Pluimers: Hoe meer je doet, hoe meer je beloond wordt. Zou het niet moeten gaan om: hoe beter je presteert, hoe meer (beter) je beloond wordt?*

**Antwoord:**

Het NSP-team werkt aan een 'hybride-systeem', waarin doelen en acties worden samengebracht. De acties zijn nadrukkelijk aan doelen gekoppeld. Daarmee is de kans groot dat doelen ook bereikt worden. Als er vooral naar het resultaat wordt gekeken speelt het risico van de externe werking op. Door externe factoren, zoals het weer, kan het zijn dat doelen niet gehaald worden en dat er geen betaling volgt. Door dat risico kan het zijn dat boeren helemaal niet meedoen.

5. *Dick Wismeijer aan Gert Jan Stoeten: Zijn deelnemers allemaal lid van het collectief of representatief uit gebied?*

**Antwoord:**

Hoewel we geen exacte cijfers hebben, geldt voor alle pilots dat bewust ook niet-leden van het collectief (c.q. niet-deelnemers aan het ANLb) zijn benaderd en dat bewust is gezocht naar een goede mix van voorlopers en 'peloton'. De mengverhouding verschilt per pilot: in sommige pilots nemen vooral niet-leden deel, andere hebben juist relatief veel leden als deelnemers.

6. *Dick Wismeijer aan Walter Menkveld: Belonen wordt vaak genoemd maar waar hebben we het over welk niveau kostenneutraal, opbrengstderving of winst?*

**Antwoord:**

In de veenweidepilot zijn – anders dan in de Akkerbelt-pilot – de punten niet berekend op basis van de exacte kosten van de maatregelen. De puntentoekenning is – na een korte test op enkele representatieve bedrijven – zo gekozen dat bedrijven in beweging komen. Uiteindelijk zal de puntentoekenning echter moeten zijn gebaseerd op de strikte EU-spelregels voor vergoedingsberekening, waarbij kostenneutraliteit leidend is en de mogelijkheid voor extra verdien capaciteit helaas gering is.

7. *Denken jullie dat de pot snel leeg is als iedereen voor goud gaat?*

**Antwoord:**

Zoals ook in het webinar ter sprake kwam, is er bij verschillende prestatieniveaus (brons, zilver, goud) nog wel een budgetteringsvraagstuk. Er wordt nog aan gewerkt hoe dit het beste kan worden opgelost.

8. Welke kansen hebben jullie gevonden om het puntensysteem te linken aan de markt?

**Antwoord:**

Dit is ook in het webinar al aangestipt (veenweidepilot). Aangezien de (zuivel)keten zijn eigen weg gaat, is het vooral van belang om te zorgen dat er op het boerenerf geen tegengestelde prikkels landen. Dat lijkt nu redelijk gewaarborgd: de puntensystemen van de pilots en de keten sturen dezelfde kant op. Omdat de keten niet is gehouden aan de regels voor staatssteun, kunnen vergoedingen worden gestapeld (zoals ook het Deltaplan Biodiversiteitsherstel beoogt). Wel bestaat het risico dat de keten niet langer betaalt voor maatregelen zodra die ook in het GLB zijn opgenomen.

9. Jelle Faber: Wat vinden boeren ervan om maatregelen te testen, waarvan nog niet zeker is of dit zijn plek krijgt in nieuw GLB?

**Antwoord:**

Daarvan waren ze zich bewust toen ze besloten tot deelname (de pilots hebben dit actief gecommuniceerd) en dat is geen hindernis gebleken voor voldoende deelname. Ook degenen die bedenkingen hebben bij de voorgenomen GLB-hervorming, vinden het belangrijk om door hun deelname een stem te hebben in de veranderingen.

10. Lianne Stadig: (Hoe) wordt er omgegaan met de integraliteit van de maatregelen m.b.t. thema's die buiten het vergroening/biodiversiteitsthema liggen, zoals dierenwelzijn? Zijn er randvoorwaarden gesteld voor het welzijn van de dieren in de veehouderij, en in het wild levende dieren, bijv. dat dit niet mag verslechteren, of dat er een voorkeur wordt gegeven aan win-winmaatregelen (ik denk bijv. aan aanplant van bomen, die vergroenen én zorgen voor schaduw voor de dieren, of het combineren van de hogere waterstand met robuustere koeienrassen die wellicht beter met een natte bodem kunnen omgaan)?

**Antwoord:**

Zoals in het webinar naar voren kwam, richten de pilots zich op de vijf EU-vergroeningsthema's: biodiversiteit, landschap, bodem, water en klimaat. Het klopt dat er soms spanningen bestaan tussen maatregelen voor deze thema's en andere doelen zoals dierenwelzijn. Overigens bestaan zulke spanningen soms ook binnen de vijf vergroeningsthema's. De overheid beraadt zich nog op de vraag of dierenwelzijn een volwaardig zesde thema kan zijn binnen de ecoregeling.

11. Coby Dekker-Van den Berg aan Esther Graaskamp: Merkte je bij de start verschil in motivatie van de deelnemers in de ANLb en niet-ANLb gebieden? Verschil in keuzes e.d.?

**Antwoord:**

De animo is in alle gebieden onverkort groot en er zijn geen grote verschillen in typen contracten. Wel is in één gebied waar al veel ANLb is gecontracteerd, een wat kleinere oppervlakte aan pilotcontracten gesloten. Maar in de ANLb-gebieden zijn ook niet-ANLb-bedrijven gaan deelnemen aan de pilot en is nieuwe animo aangeboord voor het ANLb. Er wordt gekeken of het randenbeheer in de ANLb-gebieden volgend jaar vanuit het ANLb (pakket kruidenrijke graslandrand) kan worden voortgezet. In de niet-ANLb-gebieden kan dit vanaf 2023 wellicht onder de ecoregeling worden gefinancierd.

12. *Giselle Snels: De effecten van de monitoring worden teruggekoppeld naar de boeren. Wordt het verder ook ergens geregistreerd zodat er regionaal en landelijk van geleerd kan worden?*

**Antwoord:**

Elke pilot levert 'datasets' met de resultaten van de ecologische en de sociaaleconomische monitoring op. De conclusies daaruit komen in de eindrapportage van elke pilot (voorjaar 2021) en zijn daarmee openbaar.

13. *Gerrit-Jan van Herwaarden: Zijn loonwerkers ook in beeld bij kennisoverdracht?*

**Antwoord:**

Ja, met name in de Limburgse pilot rond kennis zijn alle erfbetreders (waaronder loonwerkers) prominent in beeld.

14. *Irene Kramer: Ze hadden het erover dat de boer zelf zijn adviseur mag kiezen. Het lijkt me belangrijk dat het niet uit moet maken welke landouwmethode de landbouwer of veehouder toepast. De gangbare of alternatieve methode. Ieder gelijke kansen.*

**Antwoord:**

In de pilots zijn biologische bedrijven goed vertegenwoordigd en wordt geen onderscheid gemaakt naar productiemethode. Welke status biologische bedrijven in het nieuwe GLB krijgen (zo ontvangen ze nu automatisch vergroeningspremie) is nog niet duidelijk.

15. *Irene Kramer: We zijn bezig om een project van de grond te krijgen tezamen met een combinatie bollentelers/veehouders/adviseurs om gras te bestrijden zonder glyfosaat. Dus mechanisch bewerken van de zode, met daarna een rol voor de veehouder om het land door te zaaien met kruidige gewassen om de bodem te verbeteren. Kan dit project ook mee doen? Want in 2023 raakt naar verwachting de glyfosaat er uit. En moet men toch weten hoe daar mee om te gaan.*

**Antwoord:**

Als de vraag is of dit project binnen één van de pilots kan vallen, is het antwoord: nee, de pilots hebben nog driekwart jaar te gaan. Als de vraag is of dit onderdeel kan uitmaken van het keuzemenu van de ecoregeling, is het nog te vroeg om hierover iets te zeggen. Op de [website](#) van de GLB-pilot op de kleinschalige zandgronden Naar 50 tinten groen staat een filmverslag van een veldbijeenkomst over onderwerpen van groenbemesters zonder glyfosaat.

## Vragen in groep 1 (gebiedsproces & keuzemenu en puntensysteem)

16. Harmen Mijnen aan Walter Menkveld: Hoe verhouden de verplichte onderdelen van modules zich tot de vrijwillige? Gaat dit te veel ten koste van flexibiliteit van de boer?

### Antwoord:

Elke module heeft zijn eigen vaste maatregelen (dus niet verplichte maatregelen). Overigens kun je daar ook nog in kiezen. Je hoeft namelijk niet elke maatregel te doen, maar je moet verplicht een aantal punten met de vaste maatregelen halen. Dus de flexibiliteit zit in:

- de keuze van de module;
- de keuze van de 'vaste' maatregelen (om aan je vereiste aantal punten met vaste maatregelen te komen);
- de keuze uit de vrijwillige maatregelen om minimaal aan het aantal punten voor de score 'brons' te komen.

17. Jannie Kooistra: Je kunt het geld van de ecoregeling toch niet vooraf bij de boer weghalen en in de regio beschikbaar stellen? Dat wie het eerst komt, het eerst maalt? Nee, ik stel voor: koppelen aan de eigenaar en eventueel verleen van de ecoregeling. Dat zal dan lokaal moeten gebeuren, in de eigen regio

### Antwoord:

Enkele pilots werken met een (voorlopig) virtueel model waarbij het ecoregelingsbudget wordt geregionaliseerd naar rato van het aantal hectares cultuurgrond. Zij nemen aan dat bijv. 75% van de boeren meedoet en er dan 25% van het budget overblijft, en pleiten ervoor om dat geld gericht in het gebied te kunnen inzetten als 'top up', bijv. voor ANLb-achtige maatregelen. In dit model wordt nu niet tevoren geld weggehaald bij boeren, er wordt afgewacht hoe groot de deelname aan de ecoregeling is. Omdat de ecoregeling een landelijke regeling is, is het de vraag hoe realistisch zo'n regionale budgettering is.

De ecoregelingspremie komt in beginsel terecht bij de grondgebruiker, dus verleen door de grondeigenaar lijkt niet zo'n realistisch model.

18. Jelle Faber: Hoe zet je GLB-middelen in om kennisdeling in de regio te bevorderen?

### Antwoord:

In de transitieperiode van het GLB is het mogelijk om via de provincie een aanvraag te doen voor kennisdeling, ook voor regionale projecten. Nationaal wordt gewerkt aan een regeling voor één-op-één-advies/-coaching en lerende agrarische netwerken (praktijknetwerken). In het GLB Nationaal Strategisch Plan (NSP) zal kennisdelen in de regio zeker ook een plaats krijgen.

In het najaar zal een nationale regeling gepresenteerd worden die met vouchers coaching gaat ondersteunen.

19. Jetze Genee aan Wim Stegeman: Je noemde dat binnen de Akkerbelt-pilot 30 boeren zijn geselecteerd waarvan maar 2 bekend zijn met ANLb. De voorlopers zoals je deze noemt. Hebben deze twee boeren de overige boeren zelfstandig kunnen enthousiasmeren of hebben jullie daar als collectief aan moeten trekken?

**Antwoord:**

Er doen 15 boeren mee in Flevoland. De overige doen mee in 8 andere gebieden. In Flevoland is er veel tijd besteed aan de werving van de deelnemers middels persberichten en nieuwsbrieven. Een selectieprocedure leverde 12 geschikte kandidaten op. De ontbrekende 3 zijn gevonden door boeren actief (door FAC) te benaderen. Het doel was een goede afspiegeling te krijgen van akkerbouwers in Flevoland.

20. *Jeroen Meijering: Hoe denkt men om te gaan met: Staatsbosbeheer is eigenaar, ik pachter (1 van de proefboeren natuurinclusief boeren van SBB). Wie kan nu de punten behalen als SBB reeds subsidie krijgt voor het ANLb, maar ik eigenlijk het geheel uitvoer ( bv. specifiek maaien, kan prima maar ik heb geen invloed op de waterstand).*

21. *Th.M (Theo) Bakker, Adviseur NatuurInclusieve Landbouw, Staatsbosbeheer:*

*Het gaat vooral over de vraag van Jeroen Meijering (NIL-pachter van mij) waar hij als boer blijft als hij grond pacht van een TBO in relatie tot de puntentelling van maatregelen. Gert Jan Stoeten reageerde daar ook op dat dit een heet hangijzer is omdat de collectieven wel graag zien dat de maatregelen plaats vinden. Ik denk dat hier 2 zaken door elkaar lopen. Als het goed is, vinden alle noodzakelijke maatregelen in de natuurgebieden plaats door de TBO in samenspraak met de pachter. Dus daar hoeft Gert Jan niet bang voor te zijn. De onderliggende vraag is echter of de boer/pachter wel GLB punten kan krijgen (en dus inkomsten) op de gronden die hij van een TBO pacht. Gert Jan zei terecht dat de gelden zijn bedoeld voor inkomstenderving. Echter de boer vangt nu ook GBL op de pachtgronden die hij tegen een zeer laag tarief pacht. Het hete hangijzer zit hem dus vooral in de zorg of een boer/pachter straks nog steeds GLB-punten/gelden kan ontvangen op pachtgrond van een TBO.*

**Antwoord op beide vragen:**

De status van natuurgronden in het nieuwe GLB is nog niet helemaal duidelijk. Op dit moment kan een pachter van natuurgrond betalingsrechten verzilveren als de grond agrarisch wordt gebruikt, c.q. grasland of bouwland is. De betalingsrechten zijn bedoeld voor het in goede conditie houden van de grond. De toekomstige ecoregeling is bedoeld voor concrete 'groene diensten' en geldt in beginsel ook voor alle agrarische grondgebruikers. Als de regeling ook gaat gelden voor pachters van natuurgrond, zal per geval moeten worden bekeken hoe de relatie is met de pachtvoorwaarden en of er sprake is van dubbelbetaling.

22. *Jetze Genee aan de pilot-sprekers: In de plannen houden wij rekening met een stapsgewijze invoering van de ecoregelingen. Zien jullie dat als een prettige keuzevrijheid of is het juist een belemmering voor het opbouwen van een integraal doel (zoals: vastlegging koolstof, vergroten biodiversiteit, samenwerking mozaïeken weidevogelbeheer binnen collectieven, etc)?*

**Antwoord**

Als de gefaseerde invoering gepaard gaat met een gefaseerde toename van het budget, kan dit een succesvol model zijn om ervaring op te doen, de regeling gaandeweg bij te stellen en het puntensysteem te verfijnen. Een groei-model zonder budgetgroei wordt al snel geïnterpreteerd als 'meer doen voor minder geld' en kan daarmee afbreukrisico's met zich meebrengen.

## Vragen in groep 2 (drie vergroeningslagen en kennis)

23. *Mozaïekpakketten: kunnen de maatregelen binnen de ecoregelingen als pakketten aangeboden worden? Is dat een oplossing?*

**Antwoord:**

Ja, dat kan een goed model zijn. De veenweidepilot doet dat nu in feite al door combinaties te maken van vaste en keuzemaatregelen. Louter met pakketten werken beperkt echter de keuzevrijheid van de boer om zijn eigen 'groene profiel' te kiezen.

24. *Tjalling van IenW: Er wordt gesproken over zwaardere pakketten voor het ANLb. Wanneer is een pakket over het algemeen 'zwaarder' en verstaan de collectieven daar ongeveer hetzelfde onder? Groet en bedankt voor het goede faciliteren.*

*En: klopt het dat men in de pilots nu als het ware 'iedereen die wil kon bedienen'? En als dat straks wellicht anders is, op welke manier zouden jullie daar dan slim mee omgaan?*

**Antwoord:**

Het klopt dat de term 'zwaar beheer' wat verwarrend is. Hiermee wordt doorgaans bedoeld: beheer dat sterker ingrijpt op de bedrijfsvoering en waar daarom een hogere vergoeding tegenover staat. Hoe ingrijpend het beheer is, hangt natuurlijk ook af van de schaal waarop het wordt toegepast. Kruidenrijke graslandranden zijn minder ingrijpend dan volvelds kruidenrijk grasland. Daarom leggen we het onderscheid tussen maatregelen voor de ecoregeling en het ANLb niet zozeer (of niet alleen) bij de 'zwaarte' van het beheer, maar vooral ook bij de vraag hoeveel regie/sturing een maatregel nodig heeft om effectief te zijn. Die regie is nu onder het ANLb al geregeld (ligt bij de collectieven) en is in de ecoregeling nog onzeker.

Binnen de huidige ANLb-regeling wordt binnen het weidevogelbeheer ook over zwaar en licht beheer gesproken. Ook daar kan de definitie per provincie verschillen, maar op hoofdlijnen komt het er op neer dat zwaar beheer, beheer is met een rustperiode tot 15 (of 8) juni, plasdras-graslanden, kruidenrijke graslanden, e.d.

Wat betreft de tweede vraag: het is niet zo dat iedereen die zijn vinger opstak, kon meedoen met een pilot. Vaak zijn (deel)gebieden geselecteerd en zijn grondgebruikers gericht benaderd, zeker als het de bedoeling was om groenblauwe dooradering te creëren. Doel van de ecoregeling is dat deze veel deelnemers gaat trekken. Daarmee is het risico niet groot dat er deelnemers moeten worden afgewezen.

25. *Kan er door ondernemers samengewerkt worden betreft ecodienst, bv. akkerbouwers in combinatie met begrazing i.p.v. extra bewerking?*



**Antwoord:**

Dat is niet opgenomen in de pilot. We halen wel op waar aanvullende kansen liggen, maar ook waar het systeem (te) beperkend is. In een ander project wordt verkend wat knelpunten zijn in samenwerking tussen akkerbouw en melkveehouderij en wat mogelijke oplossing zijn, bijv. door wetgeving aan te passen.

*26. Op dit moment bestaan er minimaal 32 verschillende instrumenten voor duurzaam bodembeheer, er zijn KPI's, ecoschema's, Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Mijn vraag is, waar is de samenhang tussen een breed scala aan maatregelen? Wie neemt de verantwoording om hier structuur te brengen? Of is dit allemaal geen probleem in het kader van leren beheren zoals Harm Kossen bepleit?*

**Antwoord:**

Er is zeker afstemming. Er wordt gezocht naar een optimale balans hoe bijdragen aan deze systemen elkaar aanvullen. Zo streeft het NSP-team ernaar dat boeren voor verschillende maatregelen maar één keer verantwoording hoeven af te leggen. Er is dan ook geregeld contact met de personen die werken aan KPI's, de Bodemstrategie en de Biodiversiteitsmonitor.

*27. In de praktijk zijn er signalen dat als de afnemers van de zuivel geen extra vergoeding over hebben voor de door de landbouwer genomen ecoregelingen er weinig interesse is om mee te doen met ELO regelingen of ANLb. Dan wordt er gewoon een koude financiële afweging gemaakt. Hoe krijgen we de grote meerderheid van de landbouwers mee?*

*Is er straks nog een mogelijkheid om vergoed te krijgen voor ecoregelingen op natuurlijke graslanden gepacht van TBO's?*

*Ik heb ook in een paar kennisbijeenkomsten bijgewoond. De conclusie van de deelnemers is dat ook TBO's een financieel belang laten prevaleren boven het ecologisch belang.*

**Antwoord:**

De discussie die nu over keteninitiatieven zoals Planet Proof loopt, gaat over het bijbehorende ketenprotocol waar niet of nauwelijks een meerprijs voor de boer tegenover staat. De ecoregeling van het nieuwe GLB mikt niet op een meerprijs in de markt, maar wordt betaald met EU-geld. Omdat dit door de rekenregels niet veel meer kan zijn dan compensatie van opbrengstderving, zou het inderdaad mooi zijn als de markt er nog een plus bovenop zet. Maar ook zonder zo'n plus lijken veel boeren geneigd om – bij een laagdrempelige vormgeving – van de ecoregeling gebruik te gaan maken.

*28. Ga je binnen en buiten ANLb-gebieden op dezelfde wijze controleren (hoort er dezelfde beloning bij, wat is je rol als collectief)?*

**Antwoord:**

De controles zullen waarschijnlijk verschillend zijn: in het ANLb controleren collectieven en NVWA, de ecoregeling zal – anders dan nu in de pilots – worden gecontroleerd door de NVWA alleen. De rol van collectieven in de ecoregeling is nog onduidelijk.